

A FÁRAÓ VARÁZSOL

A rezsicsökkentés beágyazottsága

Horváth M. Tamás

(DE Állam- és Jogtudományi Kar, MTA–DE Közszolgáltatási Kutatócsoport)

A Politikatudományi Szemle 2015. évi 4. számában Böcskei Balázs nagyon tartalmas és értő tanulmányában (Böcskei, 2015) a hazai rezsicsökkentést a kormányzati koncepcióváltás sikeres példajaként elemzi, a megszakíttottság közpolitikai elmélete alapján. A dolgozat elsősorban az elmélet alkalmazásáról szól, és csak rajta keresztül az esetről, magam mégis inkább az utóbbihoz szövegek hozzá, a témával behatóbban foglalkozván (Horváth M., 2015). Csak ezután, ennek tükrében térek rá teoretikus kérdésekre. Abból indulok ki, hogy egy elmélet alkalmasságának fokmérője az, mennyire járul hozzá adott problémakör jellemző és lényeges mozgatóinak megértéséhez.

A REZSICSÖKKENTÉS ÖSSZEFÜGGÉSEI

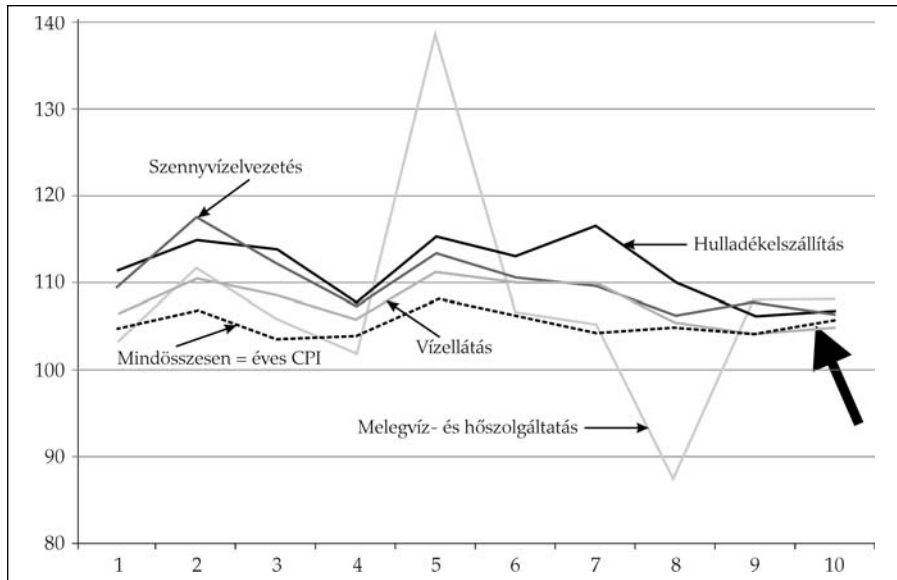
A rezsicsökkentés Magyarországon a közüzemi szektoron belüli versenypiac erőteljes korlátozásának folyamatába illeszkedik. Megjegyzendő, hogy a kilencvenes években közvetlenül az ezredforduló utánig tartó liberalizációs folyamat több elemét másutt is megkérdőjelezzük. Mind a fejlett országokban, mind a harmadik világban, mind a kelet-közép-európai államokban újra jobban létjogosultságot kaptak az állami és közösségi megoldások is (Citroni, 2010; Hall et al., 2013). Magyarország közöttük viszonylag szélsőséges példa, amennyiben a 2010 utáni fejlemények az átlagnál jóval határozottabb trendet mutatnak.

A politikai fordulat alapjául nálunk ebben a körben két negatívum szolgált. Egyrészt a privatizáció nyomán a közszolgáltatások nyújtásának feltételei fölött a közmegrendelők elvesztették a kontrollt. A fogyasztók által fizetendő díjak emelkedését rögzítő automatizmusok úgy tizenöt év után előnytelennek és korrigálhatatlannak mutatkoztak. Másrészt a korábban nem privatizált vállalati körrel kötött közszolgáltatási és más megállapodások nem voltak a kellő mértékben nyilvánosak, és több esetben gyanút tápláltak a kritikusok, hogy a közpénzek felhasználása átláthatatlan. A politika érdeklődését már korábban is bizonyonyal fölkelte a közmű-szektor. Mindezek miatt a fölmerülő problé-

mák a választási harc egésze színterére helyeződtek át. Előbb az új nagyvárosi önkormányzatok stratégiájának, nem sokkal később pedig magának a központi kormányzatnak a programja középpontjába, egyik csapásirányába kerültek a közműves ellátások és azok rezsidíjai.

A folyamat tehát nem volt előzmények nélkül való. Az árak alakulását illetően a hivatkozott tanulmány árindex-adatait kiegészítendő, érdemes az 1. ábra grafikonját is figyelembe venni. Látható, hogy az átlagos árindexhez képest, amire a vastag fekete nyíl külön is felhívja a figyelmet, az emelkedés a rezsiszökkentés előtt mindig magasabb volt. A teljes idősor adatait a *Függelék 1. pontja* mutatja.

1. ábra. Közüzemi szolgáltatások fogyasztói árindexeinek alakulása 10 éves (2003–2012) ciklusban (az előző év = 100%)

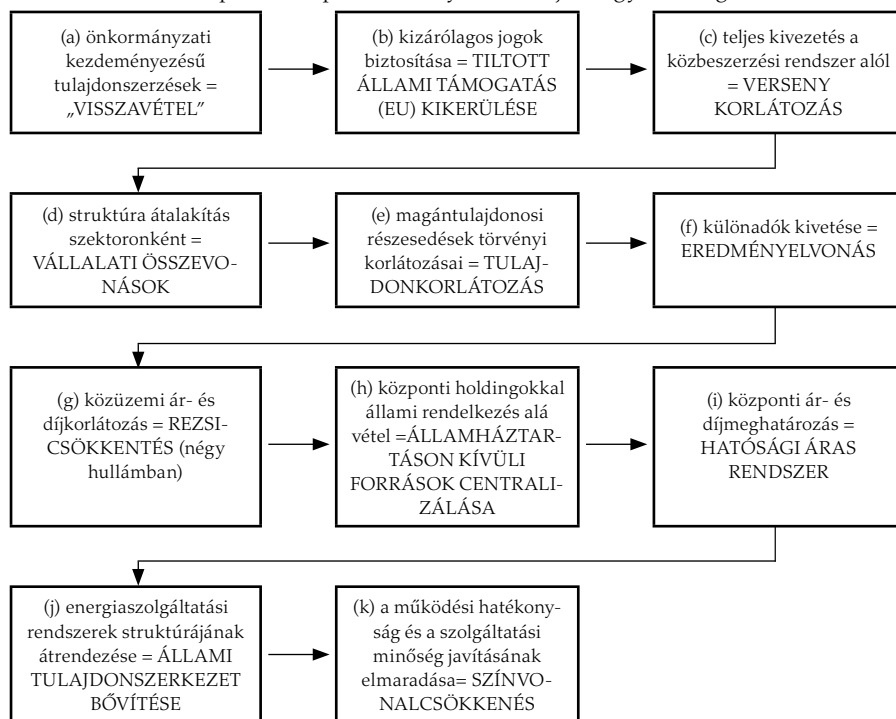
Forrás: STADAT COICOP-indexek, 2013

Ugyancsak volt előzménye az iparági konfliktusoknak. Már a villamosenergia-piac korábbi liberalizációja nehéz szülésnek bizonyult. Az állami rendelkezési kör és a versenyszféra szétválasztása több nekifutásra sem lett tökéletes. A szabályozó, hatósági funkciókat betöltő független regulátor szervezet, mint rendszerirányítót (MAVIR), 2000-ben létrehozták ugyan, de már 2003-ban átalakították, majd 2006-ban újra integrálták a Magyar Villamos Művek (MVM) vállalatcsoportjába (Árva, 2016: 202.). Közben több lépcsőben megvalósult a piacnyitás. Ugyanakkor az állami piacösztönzők alkalmazásával kapcsolatos jelentős vállalati magánérdekű harcokat jól mutatták a megújuló energiafor-

rásokat a rendszerbe bevonni törekvő kötelező átvételi tarifarendszer(KÁT) támogatási mechanizmusa fölötti ellentétek az ezredforduló utáni első évtized során. Az árazási mechanizmuson keresztül a KÁT az egész szektorra kiható szabályozási erővel bírt.¹ Az érdekküzdelmek nyilvánosságot is magában foglaló kontroll alá helyezése azonban nem sikerült. Mindezek miatt 2010 után a háztartási energia, különösen a távhő szoros árszabályozás alá vonása – láthatóan az 1. ábrából is – nem volt már meglepetés a piaci szereplők számára.² Igazából már hozzászoktak, hogy törekvéseiket az állam megnyerése és befolyásolása útján³ (Tóth I. et al, 2010) igyekezzenek elérni.

Mindezek alapján a 2010 utáni fejlemények folyamatábráját a 2. ábra szerinti módon vázolhatjuk föl.

2. ábra. A közüzemi politika lépéseinek folyamatábrája Magyarországon 2010 után

Forrás: A szerző szerkesztése

Az ábrázolt (a)-tól (k)-ig terjedő folyamat állomásai röviden a következőképpen jellemezhetők. Az áttekintéssel céloim annak bizonyítása, hogy a rezsisökkentés a lánc kiszakíthatatlan szeme.

a) A hazai nagyvárosi önkormányzatok egy része már 2010-ben erőteljesen fellépett a külföldi tulajdonosokkal szemben annak érdekében, hogy a vállalati

részvénytulajdont maguknak szerezzék meg. Emlékezetes eset volt a Pécsi Vízmű „elfoglalása” a város részéről. E törekvések során nem piaci eszközöket vetettek be. Központi szintről a törvényhozás oly módon segítette a folyamatot, hogy az átláthatóságra hivatkozással erősítette a köztulajdonosi pozíciókat. A nemzeti vagyonról szóló törvény a kormányzati feladatokhoz kapcsolt, forgalomképességében korlátozott vagyon összefüggéseiben legálisan teremtett egyenlőtlen helyzetet a különböző tulajdonosok között (Horváth M.–Péteri, 2013).

b) Egyidejűleg korábbi gyakorlatukat folytatva és kiszélesítve, az önkormányzatok a tulajdonukban álló gazdasági társaságoknak kizárólagos jogot adtak a közszolgáltatási tevékenység végzésre a közigazgatási területükön. Ez azt jelentette, hogy – bizonyos szabályok betartása mellett – a továbbiakban mentesültek a közbeszerzetési kötelezettség alól. A gyakorlatnak kedvezett a megengedett állami támogatásokra vonatkozó uniós szabályok átalakulása (Horváth M., 2013).

c) A közbeszerzési rendszer ismételt módosításával egyre több további közszolgáltatás tekintetében is végletesen szűkítették az ajánlattevők körét. Az elnyert speciális jogköröket viszont kiterjesztették. A többoldalú versenykorlátozás így módon egyre kiterjedtebb lett a szektorban.

d) Különösen a közműves vízellátási és a hulladékkal foglalkozó szolgáltatói szerkezetet alaposan átalakították (Horváth M.–Péteri, 2013). A víziközműszolgáltatások átszervezésekor a kiindulópontot a piaci szereplők közötti érdekütközés okozhatta. Magyarországon a rendszerváltáskor kb. 40 közműves vizet szolgáltató vállalat volt. Az önkormányzatok jogosítványainak kiterjesztése, tulajdonosi pozíciójának megteremtése az ellátórendszer szétaprózódásához vezetett, több mint 400 vállalattal. Az új törvényi szabályok a méretgazdaságosságra hivatkozással kényszerátalakulást és újra integrációt írtak elő. Ez a piaci szereplők megrostálásával járt. Még ennél is radikálisabb volt a piaci formákkal szembeni megoldások alkalmazása a hulladékgyűjtésben.

e) A következő fázisban már egyszerűen a tulajdoni szerkezet előírására került sor, például a hulladéktörvényben, amely már eleve nem engedett többeségi részesedést a külföldi és más magántulajdonosoknak. Határidővel átalakulási kényszert írtak elő, amely folyamat később egyenesen egy állami tröszt konstrukció életre hívásához vezetett.

f) A magántulajdonosok kiszorítását követően a küzdelem új fázisába lépett, mert ettől kezdve az az államon *belül* folyt tovább. Ekkortól a központi kormányzat már az önkormányzati tulajdonost tekintette elsőszámú ellenlábásának. A szektorra kivetett különadók, amilyen a közművezetékek adója, a hulladéklerakási díj, (a szállítást terhelő) útdíj, az energiaszolgáltatók (kiterjesztve a hulladékgyűjtő cégekre is) jövedelemadója, a telekadó kivetésének lehetővé tétele a köztemetők fenntartóira – már rendre az önkormányzati tulajdonú társaságok eredményének elvonását célozta.

g) Nos, ezen a ponton lép képbe a rezsicsökkentés. Az eddigiektől elszakíthatatlan logikájú volt az elsődleges motiváció a közműszolgáltatások fogyasztói díjainak központi rendelkezéssel történő csökkentésekor, amire a bevezetési időpontokat tekintve négy hullámban került sor, és amelynek részleteit a *Függelék 2. pontja* tekinti át. A társasági eredményből akartak elvonni, még ha az az önkormányzati gazdálkodási körbe tartozott is. Ennek a lépésnek óriási többlethozadéka volt. Úgy lehetett a választóképes lakosságnak adni, hogy annak fedezetét mástól vették el. Rendszerjellemző: az emberek egyáltalán nem tekintették saját veszteségüknek a decentralizáció hatókörébe tartozó források szűkülését. Egyidejűleg a központi kormányzat csökkentette a költségvetési kontroll alól kibúvó államháztartási alrendszeren kívüli, önkormányzati vállalati és ilyenként helyi tulajdonosi döntési befolyás körébe tartozó források körét.

h) A megmaradó, államháztartáson kívüli, helyi rendelkezésbe vonható vállalati források centralizálása a kormányzati ellenőrzés alá tartozó ágazati holdingok megalakításával és monopolhelyezetbe hozásával valósult meg. Az Első Nemzeti Közműszolgáltató Zrt., a gáz-, tervezetten a távhőszolgáltatás, illetőleg a Nemzeti Hulladékkezelő Koordináló és Vagyonkezelő Zrt. a hulladékgazdálkodás lakossági ágának államigazgatási vállalati központosítását valósította meg.

i) A folyamatnak a következő állomását jelentette a hulladékos közszolgáltatások díjelszámolásának, számlázásának és díjbeszedésének lényegében hatósági típusú rendelkezési körbe vonása. Hasonló természetű a kéményseprés átfogó átalakítása. Az egyre kiterjedtebb versenykorlátozás és a gazdálkodási eredmény elvonása miatt a kontrollmechanizmusoknak át kell alakulniuk. Az önszabályozás és más piaci automatizmusok helyébe a külső kontrollok lépnek, amelyek minden későbbi fejlesztés ellenére is nyilván más hatásfokkal fognak működni, mint tennék azt versenykörülmények között.

j) A szolgáltatási struktúráknak az egész energiaellátási és energiatermelési rendszerrel összefüggő átalakításai is sorra kerültek. A szektor vezető külföldi vállalatóriásai, mint az RWE, az E.ON, az EDF vagy a GDF Suez hazai leányvállalatai piaci értékük nagy részét elveszítették. A tulajdoni szerkezet további átrendezése új nagyságrendi szintre lépett. Az állami vagyon üzleti hasznosítási célú átrendezése folyamatossá vált.

k) A fogyasztói szempontok a folyamat eredményeképpen nyilvánvalóan hátrасorolódnak. Ennek látható jele ez idő szerint, hogy rendkívüli állapotot idéző módon a katasztrófavédelmi szervek veszik át a szolgáltatást vagy jelölik ki a szolgáltatót a hulladékos ágazatban és a kéményseprés terén. Másfelől vészjósoló a kijelölt szolgáltatók „felkenése” mintegy hatósági, sőt csaknem rendészeti jogkörökkel (mint a tüzeléstechnikai, gázkészülék-felülvizsgálati, klímaberendezési, vízóra-bekötési és hasonló munkálatok elvégzése, kontrollja

kapcsán már jól látható). A rendszert átalakító eszközök alkalmazásának során a díjfizetőnek nyújtott minőség elismerten nem tartozott a kiemelt prioritások közé.

A fenti folyamatba, mint látható, a rezsicsökkentés integráns módon beépült. Hogy még ezzel összefüggésben sem csak egyszerűen az árakról van szó, mi sem bizonyítja jobban, mint az időközben lezajlott drasztikus és tartósnak mutató világgpiaci energiaár-csökkenés, amely mindezedig teljesen hatástalannak bizonyult a hazai közműszolgáltatásokra.

A hatósági árszabályozás bevezetése a szolgáltatók saját árazási magatartására olyan, mint a libatömés a jószágra. Amint elkezdik, onnantól az állat magától többet nem eszik. A mi esetünkben sem lehet meglepő az árkövetés kiiktatása, hiszen a hatósági árszabályozás a szerepkör átvétele címén a versenyhelyzetet korlátozta. De nem egyedüli eszközként, hanem számos más döntéssel és intézkedéssel elszakíthatatlanul szoros összhangban.

MAGYARÁZÓ ELMÉLET ÉS ALKALMAZHATÓSÁG

A fenti folyamatára gondolatmenete egy oksági folyamatot ír le. A rezsicsökkentés ebbe, azaz a kormányzati állami támogatási és forrásallokációs politika egészébe illeszkedik. Egy elemet innen kiemelni és önálló közpolitika tárgyává minősíteni szerintem csak körültekintő eljárás után szabad. Lehet, hogy a rezsicsökkentés (és annak kommunikációja) önmagában nagyon innovatívnak látszik, különösen a szavazati támogatások maximalizálása szempontjából, de talán csakis onnan, és onnan is igencsak egyoldalúan nézve.

Még a kormányzati érdekek érvényesítése szerint sem föltétlenül ez a teljes átalakítási folyamaton belüli legnagyobb dobás. Sokkal jelentősebbnek tűnik az iparági eredmény újrafelosztása. Ehhez képest a lakossági támogatás más jövedelemtulajdonossal való megfinanszíroztatása jó ötlet ugyan, de mégis csak aprópénz, figyelemmel az energiaár-környezet alakulására is.

Másfelől ennek a döntésnek a közép- és hosszabb távú kockázatait teljesen negligálja az, aki a közvetlen szavazatmaximalizálásra való (nem kizárólagos) hatást veszi csak figyelembe. A versenykörnyezet kiiktatásának különböző jog-sértési következményei már vannak,⁴ és számosak még lesznek.⁵ A szolgáltatási színvonal pedig bizonyonnyal jelentősen és érezhetőn romlani fog, különösen a szinten tartó beruházások és rendes felújítások elmaradása, valamint a fejlesztések fenntarthatatlansága miatt. Mindezen közben a valós probléma, amire tényleg választ kellett volna adni, vagyis a monopolhelyzetek ellenőrizetlensége, a radikális újraelosztás után is változatlan maradt, sőt erősödőben van.

Nevezhetjük még ezt is „zseniálisnak”, amiért az ár a nyertesek szemszögéből egyáltalán nem nagy. Hasonlóképpen ahhoz a húzáshoz, hogy a dön-

tések későbbi kockázatát nem azok meghozói viselik majdan, miről is sarkalatos törvények már jó előre rendelkeztek.⁶

A megszakított egyensúly közpolitikai elméletében a korlátozott racionalitás központi jelentőségű. Most az a kérdés, hogy a tudás korlátozottságát milyen szinten vesszük figyelembe az alkalmazások során. Böcskei Balázs korrektül idézi (Böcskei, 2015: 113.) azt a miniszterelnöki tusnádfürdői beszédet, amiből világosan kiderül, hogy a rezsicsökkentés csak része a nemzetközi cégek monopóliuma elleni, drasztikus tulajdoni átrendezést célzó küzdelemnek. Tehát a döntéshozók persze nagyon is tisztában voltak oksági folyamatokkal, nagyon is látták az újraértelmezés kereteit és rendeltetését, hasznait és költségeit. A szakítás a liberalizáció értelmezésével ezért nem heurisztikus, hanem kiszámítottan érdekalapú. A közműszolgáltatási árak nagypolitikai szintre emelése nem innovációs ötlet, hanem kalkulált és megvalósított fordulat része.

Kétségkívül rájátszottak ugyan magára a „narratívára”. Bár Böcskei Balázs ezt nem hozza, igazán jó érv számára a közműszámla-képről szóló törvényi szabályozás (l. jogalkotási kontextusára a *Függelék 3. pontját!*), illetve már az azt megelőző parlamenti vita is. A törvény, mint emlékezetes, különböző megadott színekkel jelölteti a kibocsájtott számlákon azt a mezőt, amelyen az egyes fajta szolgáltatóknak havonta, göngyöltve kell kimutatniuk a fogyasztót ért megtakarítást a rezsicsökkentés intézkedései folytán. Ez az időzített kommunikációs és szavazatnövelő bravúr ugyanakkor persze éppenséggel eltagadja, nem pedig földézi az érdekcsoportok közötti jövedelemátrendezés nagypolitikájának komplexitását.

Egyébként helyesen írja a szerző, hogy mindazonáltal a döntéseknek a szavazatnöveléssel való egy-egyértelmű megfeleltetése azért nem bizonyított, mert a választási sikernek bizonytalanság volt ettől eltérő más tényezői is.

Most nézzük a „gegek” és a tudás, a kommunikáció és az okság kapcsolatának egy szimbolikus példáját az összefüggések feltárhatósága szempontjából! Bolesław Prus *Fáraó* című művében a főpapok azt javasolják a fáraónak, hogy használja ki saját, meginogni látszó hatalmának megerősítésére a fejlett egyiptomi csillagászat révén a tudósok által pontosan kiszámított teljes napfogyatkozás közeledtét. A szűk kör által előre tudott idejű és pár perces időtartamú elsötétedést közvetlenül megelőző időpontra népgyűlést hívnak össze. A fáraó napistentől származó hatalmát fitogtatja a fény „megvonásával”, majd „visszaadásával” az ő országának. A (tudatlan) nép, még korábbi lázongását feladva, egyként borul le előtte, a nagyság e megkérdőjelezhetetlen bizonyítéka láttán.

Én hiányosnak és félrevezetőnek érezném e példa szerinti „kommunikációs” jelenség leírását az ismert és megismerhető csillagászati okság feltárása nélkül. Igaz ugyan, óriási húzás egy addig matematikai jelenséget egyszer csak új konnotációba állítva, a politikai cselekvés egyensúlyi viszonyai körébe helyezni, de nem mindegy, hogy ezt innovációként vagy trükként magyarázzuk.

Hasonlóképpen, a rezsicsökkentés médiaelőadását nem tekinteném önálló politikának, a megszakított egyensúly elméletét sem erre a kiragadott jelenségre alkalmaznám. A feltárható okságot bevonnám, a magyarázó változókat jobban középpontba állítanám.

Most gondolatmenetemnek olyan pontjához értem, amikor önmagamnak is kérdéseket kell föltennem. Vajon én ismerem az okságot? Teljes körűen – nyilván nem. Bár a téma kapcsolatában, mondjuk, az államháztartáson kívüli források kezelésével való összefüggés tekintetében, valószínűleg egyes elemeket hozzáadok a racionális magyarázatokhoz. Mindazonáltal igaz, hogy magam is valamelyik (más) elmélet közegében mozogva fejtem ki értelmezésemet, amely teória bizonyosan nem előbbre való számos másnál. Tényleg, nyilván az érdekalapú megközelítések gazdag tárházából kell merítenem. Ennek kifejtésére itt nincs hely, de az általam vázoltak leginkább a „megbízó–ügynök” elméletek egyik interpretációs típusának (Jensen, 2008) fogalmi keretébe épülnek.

Nyilván nem állíthatom tehát, hogy én az objektív igazság teljes körű leírására vagyok képes, a megszakított egyensúly teóriájának vállaltan inkább ismeretelméleti politikai szemléletével⁷ szemben. Valószínűleg azonban ennek az általam most vitatott kiindulásnak a mentén is lehetne az elemzés területét a rezsicsökkentéssel összefüggésben jóval tágabb horizontúan meghatározni. Már csak azért is, mert a vitatott magyarázat szintén egy oksági elem felfedezésére és újraértelmezésére alapul, mikor is általa a közműszolgáltatások árindexének tartósan atipikus alakulását (Böcskei, 2015: 102., valamint jelen írás 1. ábrája és Függeléke 1. pontja) a korábbiakhoz képest új módon indokolják. Ebből az is következik, hogy az oksági és más társadalmi kontextusokra épülő elemeket nem célszerű egymással mereven szembeállítani.

Az okság körének kiterjedtebb értelmezésén kívül van azonban még egy fontos kérdéskör, amivel összefüggésben a megszakított egyensúly elméletének az elemzett tanulmányban fölvetett (szűkebb) kezelése kapcsán az alkalmazás nehézségét fölvetem, éspedig a közpolitikának magának az értelmezését illetően.

MILYEN KÖZPOLITIKA EZ?

Világos, hogy a nem racionális és nem intézményi felfogások alkalmazása (Gajdusчек–Hajnal, 2010: 36–38.) erre az esetre igencsak célszerű lehet. Korábban az áruk világgpiaci trendeket követése valószínűleg manipulált magyarázat volt, amit az akkor még inkább regulatívnak tekinthető, iparági szabályozó hatóságok sem tudtak kiszűrni.

A problémára való reakciót valóban egy a hagyományostól eltérő közpolitika-felfogás dominálja, amelyiket a klasszikus közösségi döntési ciklussal már nem lehet sikeresen leírni. Mert utóbbi feltételezi a közpolitikai folyamatot a

céltételezéstől az elérics utak meghatározásán, a hatékonysági és társadalmi eredményességi paraméterek definiálásán át, a tervezett és ellenőrzött megvalósításon keresztül, az értékelési és visszacsatolási rendszerekig. A rezsi-csökkentés kapcsán azonban nem slendriánságból hiányoztak a hatásvizsgálatok, nem feledékenységből maradt el a döntési alternatívák fölvázolása, nem sietésből kerülték ki még a bombabiztos kétharmados parlamenti döntési eljárást is képviselői indítványokkal, nem átgondolatlanságból állították kész helyzet elé az iparági szereplők egy részét, és nem jogalkotási hibából felejtkeztek el részletekről. Hanem azért, mert a makropolitikai hatalmi célnak éppen ez és éppen így volt a tökéletesen megfelelő.

Jól mondja tehát a vitatott tanulmány, hogy egyszerre hirtelen központi kérdéssé tettek egy addig szakpolitikai problémát. Csakhogy ezzel az intézményi közpolitikai értelmezési tartományból is kivezették az ügyet, mégpedig teljesen tudatosan, gondosan megfontoltan.

Mindez azért mégsem jelenti azt, hogy a racionális felfogások hatóköre alól teljesen kiléptünk volna! Gondoljuk csak meg, egy üzleti döntést a tulajdonosok vagy éppenséggel a menedzserek, nem az intézményi döntéshozatal rendjében hoznak meg. Hiányoznak náluk sokszor a cikluselemek, már csak a szükséges, mert figyelmen kívül hagyása esetén veszteséget kelezető időtényező miatt is. Mondhatnánk, hiszen az üzleti világban magántulajdonosok vannak, tehát ez természetes. Csakhogy esetünkben a folyamatnak éppen ez az egyik lényege, hogy a közműágazat alapvető monopóliumainak jelentős része állami lett, miként azt a 2. ábra folyamatleírása az e), h) és j) pontban is mutatja. Vagyis a kormányzat gazdasági társasági (azaz magántulajdonosi) eszközökkel érvényesít közcélokat, tehát „közpolitikát” csinál – éppenséggel vállalat-szervezési eszközökkel. Csoda hát, ha ehhez eszközrendszerrel is vált?

Az így megtalált, nem a közhatalom gyakorlására rendeltén intézményesült közpolitika ezért nem iktatja ki a racionalitást, csak más, nagyon is más értelemben alkalmazza azt. Hogy mást ne mondjunk, ennek a hozzáállásnak nem eleme a nyilvánosság, hiszen üzleti titkokról kell dönten; nincs társadalmi eredményességi szempont, hiszen tulajdonosi eredmény szemlélet van; nem értékszempontok és közösségi preferenciák között kell rangsorolni, hanem az osztalék felosztását meghatározni. És így tovább, minden mozzanat értelme más lesz. Tehát a közismert közpolitikai ciklusú szemlélet szögére akasztásának van nagyon is megokolható indoka. Az ebben rejlő lényeg érvényre jutásához innovatív kommunikációra nincs is szükség. (Mint hogy az másra kell.)

E kérdések további vizsgálata azonban már egy másik írás tárgya lehet.

A jelen esetkörhöz, ami az értelmezést illeti, ebből annyi tartozik, hogy nagyon nem mindegy, milyen ponton engedjük el a magyarázó okságot. Legalább addig mindenképpen célszerű elmenni, ameddig a szereplők eljutottak minden bizonnyal maguk is. Vagy tovább. Akkor még mindig nem tudunk leget, amit amúgy pedig, nagyon is kellene.

FÜGGELÉK

1. Fogyasztói árindexek (COICOP) (2003–2015), %, az előző év=100,0

Év	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Vezetékes ivóvízellátás	106,4	110,5	108,5	105,9	111,1	110,1	109,9	105,4	104,1	104,8	96,1	93,5	101,2
Települési szilárd hulladék gyűjtése és elhelyezése	111,4	114,9	113,8	107,7	115,3	113,0	116,5	110,2	106,2	106,8	102,6	91,7	100,0
Szennyvízelvezetés és -kezelés	109,6	117,6	112,2	107,3	113,4	110,6	109,5	106,2	107,8	106,4	96,8	93,9	100,0
Villamosenergia-szolgáltatás	111,0	119,0	106,7	102,3	114,5	109,9	107,0	107,4	100,7	103,5	90,1	87,8	95,7
Gázszolgáltatás	105,6	110,7	106,9	111,6	131,5	119,9	109,4	110,6	109,9	107,7	91,6	86,0	97,2
Távhő- és melegvízszolgáltatás	103,1	111,6	105,7	101,9	138,5	106,6	105,2	87,4	108,0	108,1	88,6	89,0	97,3

Forrás: STADAT COICOP indexes, 2015

2. A lakossági rezsicsökkentés időrendje (jogszabályok szerint)

Közműszolgáltatás	Csökkentés kezdete	
		<i>árváltozás 2012. decemberéhez képest</i>
elektromos áram	2013. I. 1.	90%
	2013. 11. 1.	80%
	2014. IX. 1.	75,44%
vezetékes gáz	2013. I. 1.	90%
	2013. XI. 1.	80%
	2014. IV. 1.	74,80%
távhő		<i>árváltozás 2012. novemberéhez képest</i>
	2013. I. 1.	90%
	2013. XI. 1.	80%
	2014. X. 1.	77,37%
ivóvíz		<i>árváltozás 2013. januárjához képest</i>
	2013. VII. 1.	90%
háztartási hulladék kezelése		<i>árváltozás 2012. áprilisához képest</i>

Közműszolgáltatás	Csökkentés kezdete	
folyékony hulladék kezelése	2013. VII. 1.	93,78%
		<i>árváltozás 2012. januárjához képest</i>
kéményseprés	2013. VII. 1.	90%
		<i>árváltozás 2012. decemberéhez képest</i>
	2013. VII. 1.	90%

Forrás: Szemesi, 2014 alapján

3. *A közüzemi szolgáltatások átalakításával kapcsolatos alapvető ágazati törvények*
 2005. évi XVIII. tv. a távhőszolgáltatásról
 2007. évi LXXXVI. tv. a villamos energiáról
 2008. évi LX. tv. a földgázellátásról
 2003. évi C. tv. az elektronikus hírközlésről
 2011. évi CCIX. tv. a víziközmű-szolgáltatásról
 2012. évi CLXXV. tv. a hulladékról
 2011. évi CXCVI. tv. a nemzeti vagyronról
 2012. évi CX. tv. a kéményseprő-ipari közszolgáltatásról
 2013. évi CLXXXVIII. tv. az egységes közszolgáltatói számlaképről
 2013. évi LIV. tv. a rezsicsökkentés végrehajtásáról
 2013. évi CCXXXI. tv. egyes törvényeknek a rezsicsökkentés végrehajtásával összefüggő módosításáról

JEGYZETEK

- ¹ A megújuló energiaforrások alkalmazásának ösztönzési rendszerén keresztül tudták a termelők és szolgáltatók realizálni a szektorba eső összes tevékenységük eredményét.
- ² A távhőszolgáltatás árának elszaladása miatt már 2010 előtt is beavatkozott a kormányzat. De akkor ágazati szabályozási eszközökkel, aminek egyébként része volt a szektorális különadó is.
- ³ „Az állam foglyul ejtése” (state capture).
- ⁴ Miként ez történt például a Pécsi Vízmű esetében.
- ⁵ Amerikai választott bíróságok előtt számos beruházásvédelmi (ICSID-)eljárás folyik.
- ⁶ A stabilitási törvény (2011. évi CXCVI. tv.) rendelkezik az Európai Unió kötelező jogi aktusának való megfelelés miatt megállapított fizetési kötelezettségről, amely esetében számos alkotmányos garanciára nem kell tekintettel lenni (34. §).
- ⁷ Noha lenne némi kapcsolódás, ezen a ponton nem szeretnék visszatérni a Politikatudományi Szemle 2012–14. évi számaiban folyt diskurzus-vitához, ami – saját hasonlaltal élve – a közpolitikai „szubjektív idealisták” és „racionalisták” között folyt.

IRODALOM

- Árva Zsuzsa (2016): *A villamosenergia-szolgáltatás piaci viszonyai*. In: Horváth M. Tamás és Bartha Ildikó (szerk.): *Közszolgáltatások megszervezése és politikái. Merre tartanak?* Budapest, Dialóg Campus, 195–205.
- Böcskei Balázs (2015): Rezsicsökkentés: A közpolitikai változás mint politikai innováció. *Politikatudományi Szemle*, XXIV. évf. 4. sz., 94–114.
- Citroni, G. (2010): Neither State Nor Market: Municipalities, Corporations and Municipal Corporatization in Water Services – Germany, France and Italy Compared. In: Wollmann–Marcou (eds.): *The Provision of Public Service in Europe: Between State, Local Government and Market*. Cheltenham, Edward Elgar, 191–216.
- Hall, D.–Lobina, E.–Terhost, P. (2013): Re-municipalisation in the Early Twenty-first Century. Water in France and Energy in Germany. *International Review of Applied Economics*, Vol 27, No 2, 193–214.
- Horváth M. Tamás (2013): Csendes fordulat. *Jogtudományi Közlöny*, LXVIII. évf. 4. sz., 173–182.
- Horváth M. Tamás (2015): *Magasfeszültség. Városi szolgáltatások*. Budapest, Dialóg Campus.
- Horváth M. Tamás–Péteri Gábor (2013): Nem folyik az többé vissza. Az állam szerepének átalakulása a víziközmű-szolgáltatásban. In: Valentiny Pál–Kiss Ferenc László–Nagy Csongor István (szerk.) *Verseny és szabályozás, 2012*. Budapest, MTA KRTK Közgazdaság-tudományi Intézet, 177–200. old.
- Jensen, Michael C. (2008): *Tulajdonosok és menedzserek. A vállalatirányítás természete*. Budapest, Alinea.
- STADAT COICOP (2015): KSH idősoros fogyasztói árindexek, http://www.ksh.hu/docs/eng/xstadat/xstadat_infra/e_qsf003c.html (2016. 06. 10.)
- Szemesi Sándor (2016): A közszolgáltatások díjcsökkentésének nemzetközi jogi összefüggései. In: Horváth M. Tamás és Bartha Ildikó (szerk.) *Közszolgáltatások megszervezése és politikái. Merre tartanak?* Budapest, Dialóg Campus.
- Tóth István János és munkatársai [Tóth I. et al.] (2010): *Kormányzati kudarcok, járadékadászat és korrupciós kockázatok a magyar villamosenergia-szektorban*. Budapest, BCE Szociológia és Társadalompolitika Intézet, Korrupció-kutató Központ. Kézirat.